

Den oförskrämnda

Fritänkaren

alternativ oberoende kulturtidskrift
för mest litteratur, musik och film.

Nr. 46 April 1996.

Fjärde årgångens nummer 7.

Redaktör och producent: Christian Lanciai

Innehåll i detta nummer :

WES' årsrapport (mest om Ryssland)	2
Johannes B. Westerberg om "heroisk materialism"	3
Ett fall för Letnany-förlaget? - <i>Laila Roth</i>	5
Intervju med militant vegan angående galna ko-sjukan	5
Gotisk historia, del 30, av <i>John Bede</i>	7
Den svårtillgänglige César Franck	9
Filmer (främst " <i>Underground</i> ")	10
Kontraster, sonett av <i>Claes Lindgren</i>	11
Krisresan, del 8	11
Nya Himalayaturer, del 5 : <i>Den långa vägen till Kausani</i>	13
Pro memoria för Tibet (praktiska råd och tips)	15
Paul Theroux' fantastiska tågresa i Kina och Tibet	16

Aktuella rubriker :

- Varning ! Militanta veganer ! (sid. 5)

Detta är troligen Fritänkarens sista nummer utan ordbehandlare, då en sådan med åren mer och mer visat sig oundgänglig. Vi låter emellertid Hugo tjäna ut på ett naturligt sätt, så att han själv får säga upp kontraktet; så den enda primära förändringen i Fritänkaren kan bli denna första sida, som ju varit lika solkig hela tiden sedan nummer 1. Men vi får se. Ännu har vi inte funnit den rätta efterträdaren till Hugo.

Detta är Letnany-förlagets sjätte publikation.

Fritänkaren beräknas utkomma med omkring 12 nummer årligen på budgetbasis i anspråkslös form utan annonser och utan lay-out.

Redaktionslut : 16.4.1996.

Upplaga : (nr. 45) 140.

WES' årsrapport

Tonen är underligt pessimistisk trots de många framgångarna. Till de största räknas mobiliseringen av Amnesty International till att bita ifrån sig ordentligt mot Kina. Plötsligt har saker kunnat avslöjas om Kina som tidigare tystats ner eller ingen kunnat fatta tilltro till. De båda människorättsfallen Harry Wu och Wei Jingsheng har som kineser väckt den största uppmärksamheten i världen sedan Mao Zedong. Endast beträffande Kina vågar WES hysa en svag optimism.

Den största orsaken till pessimismen är de många bakslagen i den muslimska världen och de ständigt allt vanligare självmordsterroristerna. Den så kallade fredsprocessen i Israel-Palestina har snarare lett till mera krig än fred, och här är pessimismen förkrossande genom anledningarna till den. Sedan 1989 har Kina (med framför allt dess förtryck av Tibet) konstant topprankat listan över diktaturer som tillönskas eliminering av WES, men nu tenderar världsreligionen islam att ses som ett större politiskt ont, det islam som representeras av länderna Iran, Irak, Sudan och Libyen samt fundamentalismen i framför allt Algeriet men även i Egypten, Syrien och Libanon. Turkiet är ett kapitel för sig där islam inte ses som ett lika stort ont som militäretablissemangent genom dess utrotningskrig mot det kurdiska folket. Kurderna är de enda muslimska terrorister och självmordskandidater som WES har någon sympati för.

Andra krishärdar uppmärksammas av WES, framför allt Vitryssland, och för första gången uppmärksammar WES frireligiösa samfund, då frågan har uppstått om centralstyrda religioner (med islam och katolska kyrkan som huvudtypexempel) kan likställas med politiska diktaturer. Andra religiösa samfund som därvid undersöks har varit Mormonkyrkan, Scientologykyrkan, Jehovas Vittnen, Hare Krishna och några till. Islam har som religion bedömts som mer snarlik en politisk diktatur än någon annan religion, varför denna religion enligt WES bör upplösas. En god tvåa är katolska kyrkan, vars flirt med islam har väckt uppmärksamhet och bestörtning i hela världen. Emellertid bedöms katolska kyrkan fästa högre vikt vid mänskliga värderingar än vid totalitär makt, vilket friar denna kyrka i WES' ögon. Intressant för somliga av våra läsare kan WES' bedömning av Scientologykyrkan vara. Denna kyrka har WES funnit vara av särskilt stort intresse genom sina olika extrema tendenser. Katolska kyrkan rankas högst av alla dubbelmoraliska samfund, men i Scientologykyrkan slår dubbelmoralens pendelslag åt mer extremt olika håll. Å ena sidan står Scientologykyrkan i främsta ledet när det gäller bekämpning av narkotika- och läkemedelsmissbruk: Kommittén för Mänskliga Rättigheter är i princip det enda effektiva motstånd sanslöst psykiatriskt missbruk någonsin mött i världen. Å andra sidan har Scientologykyrkan av alla religioner den mest aggressiva och vulgära marknadsföringen, den blandar hög vedisk och buddhistisk filosofi med den billigaste tänkbara science fiction (se Internet), och genom sin attraktiva klarhet och vetenskapliga positivism lockar den (medvetet eller omedvetet?) människor i ekonomiskt fördärv genom höga avgifter. Dess grundare L. Ron Hubbards huvudsakliga misstag anses ha varit att han hade höga orealistiska idéer om sig själv som världsfrälsare och som den ende som kunde rädda mänskligheten (från sinnessjukdom och drogberoende som påtvingats den av alla misslyckade psykiatriker), medan WES menar att andra vetenskapsmän räddade mänskligheten från betydligt värre faror genom exempelvis faktiska kärnvapenprovstoppavtal, vilka L. Ron Hubbard aldrig hjälpte till med. Genom detta hybris forcerades Scientologykyrkan från början till hård marknadsföring, vilket gav den så dåligt rykte, att den trots mycket goda filosofiska ingredienser aldrig kan bli betraktad som seriös, enligt WES, som därför lämnar den därhän.

Av de andra tre (Jehovas Vittnen, Mormonerna och Hare Krishna) bedöms Jehovas Vittnen som den minst humana och Hare Krishna som den mest. Alla tre har

totalitära tendenser (liksom Scientologykyrkan) dock utan att ens tillnärmelsevis kunna utgöra en fara för mänskligheten i samma utsträckning som islam.

Den största framgången för WES har dock varit det tilltagande samarbetet med Amnesty, som gått så långt att deras målsättningar numera nästan sammanfaller. De koncentrerar sig på att bearbeta i princip samma länder (i ordningen Kina, Iran, Irak, Nordkorea, Sudan, Libyen, Indonesien, Burma, Turkiet, Cuba och Vitryssland) i syftet att komma dessa enpartistater och diktaturer på direkt fall, enligt vårdagjämningsrapporten 21.3.1996.

Inför valet i Ryssland i maj uttrycker WES en betänklig oro men stöder i första hand kandidaten Gorbatsjov (liksom på den gamla goda tiden) och i andra hand Jeltsin. En noggrann analys av Rysslands situation har gjorts, där betänkligheterna med Jeltsins politik att framhäva en storrysk nationalism med fatala bakslag som i Tjetjenien på bekostnad av sunt förnuft och ekonomisk reformpolitik ger anledning till farhågor inför ett parti rysk roulette där huvudspelarna alla är oberäkneliga jokrar som det hjärtsviktande fylloet Jeltsin, token Zjirinovskij, kommunisten Zjuganov och politruken Lebed. Situationen liknar närmast cirkusen i Italien men drabbar ett så oändligt mycket större land med större ansvar.

Varför gick det då på tok för Gorbatsjov för fem år sedan? Han förde ju den vettigaste tänkbara politik och såg ut att lyckas med den svåraste tänkbara balansgång: att samtidigt genomföra reformpolitiken och hålla kommunisterna lugna. Hans makteftergifter åt kommunisterna var iögonfallande, men just genom dessa makteftergifter höll de sig lugna, ända till augusti '91. Det har sagts, att hans stora politiska misstag var hans kampanj mot vodkamissbruket, som definitivt gjorde honom fatalt impopulär hos ryska folket, hur konstruktiv även denna kampanj än var. Denna svaghet utnyttjade kommunisterna lömskt emot honom och bevisade sig därmed vara politiskt omöjliga att ha att göra med, varför Jeltsin aldrig tvekat att ta till våld emot dem. Till detta problem för Jeltsin kom då även Tjetjenien, och båda problemen verkar olösliga. Både Gorbatsjovs kloka diplomati och Jeltsins brutala beslutsamhet skulle behövas för lång tid framåt i Ryssland.

Johannes B. Westerberg om "heroisk materialism"

"Kan du framföra en fråga till honom? Jag har förlorat kontakten med honom efter att han flyttade till Indien, och han verkar ha glömt mig. Vi brukade käbbla om hans religiösa griller. Men jag tror att min fråga kan intressera honom.

Vad jag alltid har haft emot den indiska tankevärlden (både hinduism och buddhism) är flummeriet. Jag känner många som rest till Indien och där förfallit till antingen narkomaner eller latmaskar. De har tappat sugen på livet och allt initiativ. Detta vill jag påstå att är skadan och faran med det österländska sättet att tänka, att livet inte spelar någon roll då man ändå bara återföds hela tiden, att denna attityd måste leda till passivitet och ansvarslöshet. Rent realistiskt och livspositivt tänkt måste jag då föredra den västerländska arbetsivern, lusten att tjäna pengar, heroiska ambitioner att göra karriär, att skaffa sig ett namn och ryktbarhet och allt sådant, medan jag måste förkasta hinduism och buddhism, inte för dess filosofis skull, utan för att de förkastar alla livsbejakande värden.

Jag började diskutera detta med Johannes för tio år sedan, och vi kom aldrig till slutet av våra diskussioner. Jag brukade då också förkasta hans kristendom för dess världsfrånvändhet och förnekelse av det positiva med materialismen. Nu har jag fått veta att han aldrig ämnar komma tillbaka till oss. Är han då så rädd för vår västerländska livsbejakelse?

Med hälsningar från,
Jeanette."

Vi skickade detta brev i februari till Johannes, och han har nu på sitt vanliga sätt kommit med ett utförligt svar:

"Kära Jeanette, Jag har ofta saknat våra oändliga diskussionsaftnar, och det är minst av allt för din skull jag bestämt mig för att stanna i Asien. Jag har helt enkelt mera här att göra.

Din fråga är viktig och jag vill gärna besvara den ordentligt. Att du alls skrev till mig var min gladaste överraskning denna månad. Du framhåller västerländsk handlingskraft som viktigare än all filosofi i världen, som du alltid har gjort. Jag skulle vilja beteckna denna västerländska handlingskraft du försvarar med termen "heroisk materialism". Den är inte ond i sig. Den byggde upp världen igen efter andra världskriget och triumferade slutgiltigt genom segern i det kalla kriget, där just lättja, slentrian, passivitet och brist på initiativ, som förlamade hela östblocket, sprängdes av det heroiska mänskliga initiativets naturkraft. Emellertid har alltid denna "heroiska materialism" slaggprodukter och destruktiva parasitkrafter i släptåg, som den genom sitt demokratiska system aldrig kan befria sig ifrån. Dessa är framför allt exploatering, den drogkultur som växte fram i väst under 60-talet, hämningslös egoism och följdenlig kriminalitet. Den "heroiska materialismen" har alltid ansett sig ha rätt att köra över all moral, då sådan aldrig gjort sig populär i väst.

Jag följde med stort intresse med i västerlandets moraliska utveckling under 60-talet, då som alternativ till Vietnamkrig och betongdjungel det växte fram underjordiska subkulturer med hippierörelsen i täten, där droger bidrog till att all självkritik och självdisciplin försvann. Denna rörelse har aldrig avtagit utan tvärtom tilltagit oupphörligt och gör så idag mer än någonsin. Samtidigt som den "heroiska materialismen" framför omänskliga avarter har den också en naturförmåga att omvandla sig själv genom metamorfos och utveckla sig vidare från monstruösa urspårningar.

Detta har hinduismen alltid befrämjat, och just hippierörelsen har alltid haft sin kanske största näring från indiskt religiöst tänkande. Världens kolonialmakter har fallit, men hippiekolonierna i Indien, Nepal, Bali och andra ställen växer ständigt och sprids vidare.

Buddhismen är en annan sak. Dess tragedi är, liksom de gamla grekiska filosofskolornas, att den i sin ädla konsekvens i avståndstagandet från allt moraliskt förfall går under genom sin egen höga etiska standard. Tyvärr behöver en kultur syndafall för att kunna leva vidare. Ideal håller inte rent praktiskt hur berömliga de än är. Platons filosofi är oöverträffbar för alla tider, men den finns bara som teoretisk konstruktion - i praktiken utrotades den av kristendomens och islams förfall till våld och maktmissbruk, vilket gjorde dessa båda religioners ställningar suveräna i världen för alltid.

Nu har jag inte besvarat din fråga. Jag kan inte besvara den allmänt utan bara för min egen del. Jag uppmuntrar gärna den västerländska livskraftiga hippiekulturen, som jag bedömer som den idag friskaste delen av det västerländska samhället, men låt mig få slippa befläcka mig med dess avarter själv. Jag föredrar västerländsk kapitalism för skräcksamhällen som Kina och Iran, men låt mig få slippa bli en exploatör själv. Jag kan inte göra något åt att fler och fler hänger sig åt chimäriska drömmar genom droger, men jag kan avstå från att själv delta i droghandel. Mitt svar för egen del är: låt den heroiska materialismen få hänge sig fritt åt självsvåld och skenande urspårningar, men låt mig få slippa sitta på det tåget. Då upplever jag visheten att ta avstånd från civilisationen som mera angenäm för min egen del.

Med vänliga hälsningar,
J.B.W."

Ett fall för Letnany-förlaget?

"Inte en enda gång sedan jag fick min första novell refuserad 1978 har det känts rättvist. Mina refuseringar sedan dess (18 år) är över hundra. I den senaste har innehållet i en novell förklarats vara "utan allmänt intresse". Vad vet förläggaren om det? Det är ju förlagen som styr vad som bör vara av allmänt intresse och vad som inte bör vara det. Ingenting är så godtyckligt som förlagens val av publicerbar litteratur. Och förlagen vet mycket väl att en refuserad aldrig kan försvara sig. Den fällande domen går inte att överklaga. Om de har dömt en novell till att vara "utan allmänt intresse" så kan ingenting ändra på det förhållandet i förlagets ögon. Ett förlags ansvar, som dömer ut 90% av all litteratur som kommer in, efter skumläsning utan att ha förstått hälften eller satt sig in i meningen, godtyckligt då de ändå måste skrota 90%, är därför oerhört. "Begrav författarna levande tills de dör, och tjäna pengar på dem sedan," är förlagens oskrivna motto.

De kan lugnt tjäna pengar på dem sedan när de i graven inte längre kan bråka eller hävda sin integritet. Det största misstag som förlag begår i Sverige är att kräva av författarna att de skall följa "förlagens profil" och avstå från sin egen originalitet, som bara är jobbig för förlagen att begripa, i stället för att låta diktarna vara som de är och uppmuntra vad som är unikt med dem.

Som outtröttlig manuskriptinsändare är förödmjukelser det enda jag blivit utsatt för utom slaktning. Aldrig att jag känt mig välkommen hos förlagen, blivit vänligt bemött, fått någon uppmuntran eller ens någon förståelse. Min erfarenhet är att ett etablerat förlag i Sverige inte är någonting annat än en fördomsfull censurmyndighet.

Inte heller lönar det sig att falla till föga och göra som förlagen vill. Om ett förlag tycker att ett manus kunde bli bättre på det eller det sättet, och man då skriver om det i önskad riktning, så blir det sedan bara refuserat på nytt - utan kommentar.

Vad förlagen mest av allt är rädda för är författarens bitterhet - som Harry Martinson. Men om det finns anledning till bitterhet måste den ut. Alternativet är att sätta den under lock som en tryckkokarvulkan. "*Plaisir d'amour ne dure qu'un moment; chagrin d'amour dure toute la vie,*" enligt en fransk chanson. Tysta inte bitterheten, för då varar den i evighet!

Kort sagt, Sverige tar inte särskilt väl hand om sina diktare.."

- *Laila Roth.*

Laila Roth har tidigare förekommit i Fritänkaren nr. 33. Hennes novellsamling "Kärleksaspekter" har sedan ett år legat hos ett förlag i Stockholm som aldrig hört av sig till henne.

Intervju med militant vegan angående galna ko-sjukan

De militanta veganerna har börjat uppträda under senare år under alltmer hotfulla former. Sitt starkaste fäste i Sverige har de väl i Jämtland, men de har redan slagit till kraftigt på olika håll i Norrland. Även i Finland har de företrädesvis framträtt med våldsamma räder i de norra delarna, som när de slog till mot en minkfarm nära Uleåborg under vintern. De lyckades släppa ut åtskilliga tusental minkar ur deras burar, demolera nästan lika många burar och göra åverkan på byggnader och uthus under dådkraftigt användande av sloganer, som: "Bura in mänskorna och inte djuren!" och "Ner med alla djurplågåre!" och "Slakta mördarna!" som sprutades och inristades på väggar och dörrar. Även demolering av mindre hus förekom jämte handgripligheter i form av överfall på de grymma minkfarms-

föreståndarna, som utfodrade djuren. Emellertid kunde landskapet vintertid inte plötsligt försörja så många tusental frisläppta minkar, varför de flesta av dessa gick en snabb hungerdöd till mötes i stället för att bli minkpälsar.

Emellertid bar sig de militanta veganerna i nordligaste Sverige betydligt våldsammare åt. De har öppet anfallit charkuterifabriker och -butiker och stuckit slakterier i brand med bruk även här av våldsamma sloganer som: "Jävla mördare!" och "Sätt er själva i kadavrens ställe!" och "Alla djurmördare inför rätta!" Rörelsen är i tilltagande, och värre attentat är att befara.

På våra breddgrader är överfallen mera småskaliga, som när äggförsäljare på Grönsakstorget får påhopp av ilska veganer som anklagar dem för att ha stulit äggen från hönsen. "Hur skulle du känna det om främrat folk kom och aborterade dina okläckta ungar utan att ens fråga dig om saken?" Aggressiviteten har varit helt omedgörlig, och äggkrossning och äggkastning har endast med nöd hittills kunnat undvikas. Ej heller är det lätt för äggförsäljare att ångra sig, då vissa svårigheter kan förekomma i återbördandet av hönsägg till deras rätta föräldrar.

Till denna kris i Sverige kom då utbrottet av galna ko-sjukan i England. Då vi råkade känna en militant vegan passade vi på att ta reda på vad han (och andra militanta veganer) tänkte om krisen.

"Vänta bara!" sade han genast. "Det här är bara början!"

"Vad menar du?"

"Idag är det kossor! I morgon är det grisar! Sedan är det alla får och kalkoner!"

"Inte höns och kycklingar?"

"Jo, allt fjäderfä!"

"Du menar, att idag är det galna ko-sjukan, sedan blir det galna gris-sjukan, och till slut även galna kalkon-sjukan, fårsjukan och kycklingsjukan?"

"Precis! Och idag får man det bara av allt kött. I morgon får man det av all mjölk!"

"Ska då alla människor tvingas bli veganer?"

"Det är inte mer än rätt. Engelsmännen har tvingat de stackars korna att äta kött av andra djur, fastän de bara är växtätare. Därför får korna galna ko-sjukan, och så får människorna samma sak på samma sätt. Därför måste alla människor tvingas bli veganer. Annars blir de aldrig av med galna ko-sjukan."

"Vad innebär det då att vara vegan?"

"Inget kött! Ingen mjölk! Ingen fisk! Inga äggprodukter!"

"Ska vi då bara äta hö?"

"Och gräs."

"Men är det verkligen förnuftigt?"

"Det hör inte hit! Vi har inget val! Alla människor måste tvingas bli veganer!"

"Ska ni tvinga dem annars?"

"Ja, om de inte fattar det själva. Då har vi inget val. Då måste vi ta i med hårda nypor! Det är för alla människors eget bästa!"

Vi avvaktar fortsättningen på denna kritiska utveckling av en ständigt alltmer offensiv militant veganism.

Somliga menar dock att galna ko-sjukan i England har ett samband med de 500,000 förolyckade jakarna i Tibet, som om korna i England skulle ha drabbats av en sorts drastisk ko-empati för sina snödränkta kolleger i Tibet. Det är ju i England Tibet har sina bästa vänner i världen och sitt internationella Network, och det var därifrån nyheten om de 500,000 insnöade jakarna i Tibet spreds. Om det finns ett samband vore det lyckligt, ty då skulle galna ko-sjukan definitivt inte ha något samband med människor. Därmed skulle de militanta veganernas värsta aggressioner vara utan moralisk grund.

(I förra avsnittet hann kung Sigge avlida innan Fredrik hann tillbaka från sin omfattande resa till östra Medelhavet.)

Allt ärvde Fredrik. Men han sade:

"Aldrig blir jag konung. Jag är en utkorad präst, och en sådan bör alltid skylla all makt såsom pesten. Aldrig skall jag kallas konung. Aldrig skall någon kalla mig konung. Jag skall sköta om arvet men aldrig mottaga någon titel, heder eller ära därför. Jag är till för att fostra ett släkte av Guds egna personliga präster och ej för att härska och bruka makt och lysa av övermod och fåfänga som en konung. Mitt folks ödmjukaste tjänare skall jag vara så länge jag lever men aldrig något mera."

Och med de orden flyttade Fredrik in i sina fäders gård och tog den i besittning.

Och Fredrik fick med sin hustru Gerda över tjugo söner och lika många döttrar, och inte ett enda av dessa barn strök med i barndomens svåra år. Sönerna blev alla stora duktiga kraftfulla vackra härliga män, och döttrarna blev alla sin moders like: sköna daggfriska underbara pålitliga kloka varmblodiga vackra ljuva och moderliga kvinnor, som aldrig klagade på något.

Under Fredriks tid försiggick en utomordentlig utvandring av folket till främmande länder. Skepp efter skepp seglade ut från Mälaren, världens djupaste fjord, och kom aldrig mer tillbaka. De for ut på Östersjön och landsteg på Gotland, i Estland, på Ösel och Dagö, i Kurland och vid havets sydstrands vackra flodmynningar. Många av Fredriks söner ledde dessa emigrationer och såg till att kolonierna längs de främmande kusterna blomstrade och förkovrade sig. Den störste av Fredriks söner var Kasper, som förde en samling nybyggare till nuvarande floden Weichsels mynning och grundade en synnerligen framgångsrik koloni där. Och Kasper blev anfader åt det största och präktigaste släkte av hjältar som någonsin funnits. Mera därom i framtiden. (Anspelning på Jomsvikingarna? - *red.anm.*)

Även Fredrik själv for gärna ut och besåg de nya bygderna på andra sidan havet. Han tillbragte en hel sommar i Estland och två år på Ösel och Dagö.

Ständigt försökte de gamle övertala honom att taga upp den traditionella titeln av konung, men han vägrade styvnackat.

"Jag blev gjord till präst och inte till konung. Likaså skall mina barn bli präster efter mig, och aldrig någonsin skall någon ättling av mig, Moses fredrike lärjunge, kallas någonting annat än präst, vare sig hon är man eller kvinna. Aldrig skall någon i min familj bli konung."

"Men kan du ha hjärta att låta den kungliga traditionen gå under?" sporde herrarna, men på detta svarade Fredrik undvikande och oklart. Och många var de som inte kunde tycka om Fredriks vägran att bli konung. Många var de som fattade agg till honom för den sakens skull. Och de var ej få, som önskade att hans dagar snabbt skulle ta slut, så att de kunde få en konung igen.

När Fredrik var gammal beslöt han sig för att fara och hälsa på sin son Kasper i Vend-land. Många avrådde honom från att fara.

"Ni är alltför gammal för en sådan resa. Tänk på er hälsa," bad honom hans vänner, men han svarade:

"Den som tänker på sin hälsa är vigd åt döden. Ju mer man tänker på sin hälsa, desto snabbare dör man. Jag är väl inte gammal? Se på mig! Jag kan rida, jag kan simma, jag kan springa, hoppa, vaka och motstå vilka strapatser som helst. Jag är bara två hundra år. Det är väl ingen ålder? Noak blev nio hundra. Jag kommer att leva i minst två hundra år till. Tjohej! Nu far jag iväg vad ni än säger. Jag har inte sett min älsklingsson Kasper på sjuttio år."

Och iväg seglade han.

Ingen vet vad som hände hans skepp efter att det seglat ut i havet från Mälaren. Ingen vet något om vad som blev hans och hans trettio följeslagares öde. Man vet blott att skeppet aldrig kom fram till Vendland och att det aldrig någonsin sågs av någon sedan det lämnat hemmets kust bakom sig. Det bara försvann. Var det stormar eller sjöodjur, grundstötning eller någon annan olycka som gjorde att skeppet gick under med man och allt utan att någon klarade sig? Ingen vet. Ingen kommer någonsin att få veta något om hur Fredrik slutade.

Men så fort det stod klart att han var spårlöst försvunnen korade de gamle i Uppsala raskt åt sig en konung. De gav gården och riket och allt åt Fredriks kusin och kung Sigges yngste broder Ulf, som alltjämt levde. Och Ulf hade ingenting emot att bli konung. Han blev det gladeligen och skötte sig väl.

Ulf var en godmodig och genompråktig människa. Allmänt så fruktades det att Fredriks familj skulle protestera mot valet av Ulf till konung, men en sådan fruktan visade sig helt sakna grund. Fredriks i Uppsala kvarvarande söner var bara glada åt att slippa bli konungar. De ville endast vara präster i fred med sina skrifter och opåverkade av världsliga skeenden. Och Ulf gjorde alla Fredriks söner som ej flyttat ut till sina bästa vänner. Han upphöjde ingen så mycket som han upphöjde Fredrikssönerna. Och han var den som fick dem att, för andras fågring och nytta och ej blott för deras egen, fira gudstjänster i vilka vem som helst fick delta. Och själv deltog Ulf i alla de av honom instiftade Fredrikssönernas offentliga gudstjänster.

Ulfs hustru hette Mara - ett förvånande namn på en hustru som säkert var världens varmest älskade kvinna. Ulf dyrkade och avgudade henne. Han älskade henne utan förbehåll, besinningslöst och mer än sig själv. Hon födde en ny son åt honom varje år, och aldrig har det funnits en pappa som varit stoltare över sina söner. De tjocka och knubbiga pojkar var så lustiga som små trinda grodor, där de sprattlade och tumlade om varandra på barnkammargolvet. De var så omåttligt lekfulla, pigga och glada, och alla var de blåögda. Alla fick stora himmelsblå tefatsögon, om man får ta till en sådan liknelse. Ulf brydde sig inte alls om ifall han fick pojkar eller flickor, men faktum är att hans hustru födde honom konstant enbart pojkar, och alla var de lika enormt klarögda och blåögda. Deras skinande blå ögon konkurrerade nästan ut själva himmelen.

Men plötsligt kom det mörka svarta stormar mitt i våren och ödelade hela byar. Och därefter följde en olidlig sommarhetta som fick alla människor att storkna. Men det värsta kom sist. Plötsligt började människor dö av en främmande sjukdom. De fick svarta fläckar på kroppen och därefter stora svarta bölder, som sprack och stank. Och den svarta sjukdomen grep omkring sig, och fler och fler dog. Ulfs hustru Mara dog. Hans äldste son dog. Hans yngste son dog. Alla hans mellansöner utom en dog. Denne lät Ulf föra ut till havs bort till öarna i öster där han fick leva och växa upp isolerad från den sjuka världen. Och Humble, som Ulfs sista son hette, kom så att tillbringa hela sin barndom på ön Kökar. Först när sjukdomen var över och ingen mer dog av den lät Ulf hämta honom tillbaka.

Och Ulf var bruten av sorg. En tredjedel av allt folket hade strukit med, och sex av hans sju söner, två tredjedelar av hans familj. Och han tillbringade resten av sitt liv i Guds hus, som Fredrikssönerna hade byggt, med att evinnerligen klaga och ödmjuka sig genom böner. Och han var aldrig lycklig igen.

Det sägs att Humble, eller Humbel, som han också kallades, fick sitt namn för att han skulle bli vad namnet betydde, nämligen ödmjuk. Ty humbel betydde ödmjuk på den tiden, som det alltjämt gör i engelskan idag. Och Humble blev verkligen en synnerligen ödmjuk och god mänska.

Ju äldre Ulf blev, desto mer drog han sig tillbaka, desto mer drog han sig in i sin sorg, desto mer drog han sig till sina böner och bort från människor, och desto mer fick Humble att göra på gården. Och fadern sade aldrig ett glatt ord till sin son utan endast sorgesamma.

"Ack, min son, inga glädjeämnen finns i livet, men endast sorg och elände, ve och misär. Allt dör, allt går sönder, allt försvinner, förgås och utplånas. Allt blir tjuvars, brottslingars och mördares byten, och den värste och störste av brottslingar, tjuvar och mördare är döden, men honom kan ingen avrätta. Ack, det finns inget liv efter döden! Och det är min enda tröst: att i och med döden är mina sorger förbi. Ack, min son! Allt som är gott förstörs av ondska, all kunskap förgöres av okunnighet, smärtan dödar all glädje, vinster går alltid förlorade, kärleken allenast överlever allt, men den är också det plågsammaste av allt. Världen, livet, naturen, ja, allt regeras och behärskas av ondska, och allt som är gott tar den allting regerande ondskan kål på. Ingen talan, ingen makt, ingen lycka, ingen glädje finns för den gode utan endast sorger och bedrövelser utan ände."

Och Ulf gick in i Guds hus och dog, femtiosju vintrar gammal. Och Humble tog ensam över gården.

(Nästa avsnitt är sagan om Humble, varunder handlingen i "Gotisk historia" flyttar från Skandinavien till England. Vi har ännu inte beslutat hur vi skall tackla fortsättningen, men troligen blir det så, att vi måste göra längre textavsnitt, som får tryckas för sig utanför Fritänkarens ramar.)

Den svårtillgänglige César Franck

César Franck är Frankrikes Johann Sebastian Bach anpassad efter franska förhållanden och utan den livsavgörande fördel som Johann Sebastian ägde genom att komma av en gedigen musikerfamilj. César Franck fick i stället motsatsen, det värsta en musiker kan råka ut för och som fördärvat de flesta, om inte musikaliskt så mänskligt, som belastats med denna förbannelse: en fanatiskt ambitiös far som försökte tvinga sin son till att göra karriär som underbarn. För César Franck fick denna belastning och förbannelse motsatt effekt än den avsedda: han blev skrämmd till livslång blyg tillbakadragenhet och till att hellre spela för sig själv än för andra. Detta medförde också en så sträng självkritik, att alla hans huvudsakliga mästerverk kom till först när han var över 60.

Familjen kom från det vallonska Liège i Belgien och var alltså inte alls fransmän. Det fanns till och med en tysk ådra i familjen. Emellertid var César Franck huvudsakligen verksam som organist i Paris i hela sitt liv och lämnade i princip aldrig staden sedan han fått sin första organistbefattning 1848 vid 26 år. 10 år senare får han sin sista organistbefattning vid Sainte-Clothilde, som han vidmakthåller resten av livet. Han stannade till och med kvar i Paris under fransk-preussiska kriget och Pariskommunen 1870 och var därmed mera franskpatriotisk än de flesta fransmän.

Hans timiditet låg honom i fatet under hela hans karriär, som därför inte blev särskilt betydande. Hans kompositioner gjorde aldrig succé, med undantag endast av den slutliga stråkkvartetten. Ännu idag känner nästan ingen till hans fyra operor, hans fyra oratorier eller hans symfoniska dikter, som faktiskt föregick Franz Liszt. César Franck skrev sin symfoniska dikt "*Ce q'on entend sur la montagne*" 1846 innan Franz Liszt hade skrivit sin första, men Liszt fick sin första tidigare publicerad och framförd och därför äran av att ha uppfunnit den symfoniska dikten. Sannolikt uppfann Franck och Liszt denna genre samtidigt oberoende av varandra. De kände varandra, uppskattade varandra och tänkte längs samma musikaliska banor, men Liszt var exhibitionist medan Franck var motsatsen.

De enda som egentligen kände till César Franck var därmed hans elever, som dyrkade honom. Främst bland dessa var Vincent d'Indy, men till kretsen hörde även Georges Bizet, Emmanuel Chabrier, Claude Debussy, Paul Dukas och Charles-Marie

Widor, som efterträdde César Franck som professor i orgelspel vid Pariskonservatoriet. Det framgår också tydligt att César Franck höll mycket varmt av sina elever. Hans livs sista ord var: "Hur ska det nu gå för alla mina barn?" och därmed menade han nog sina elever.

Han var gift själv och hade fyra barn, men två dog vid tidig ålder. Den ena överlevande sonen gick i faderns fotspår medan den andra blev järnvägsingenjör.

Hans liv var alltså tämligen medelmåttigt: en normal borgerlig tillvaro i stillsamhet nästan helt utan någon dramatik, och när en sådan inträffade, som i det fransk-preussiska kriget och den efterföljande Pariskommunens kaos, bekom den honom inte. Det är väl detta som man också saknar i hans musik. Även hans mest dramatiska verk är nästan fullständigt odramatiska. I sina mest personliga verk, som "*Psyché*"-symfonin och "*Les Éolides*", tangerar han nästan den impressionistiska svävande blodlösheten som i Debussys "*Pelléas et Melisande*" efter Maeterlincks vattniga pjäs. Den saknar fullständigt en Berlioz' himlastormande musikaliska ambitioner och en Beethovens glödande dynamik, de två mästare han annars kynnesmässigt står närmast.

I stället har han en fullständigt personlig originalitet nästan i klass med Sibelius men på ett annat plan. En mer originell symfoni än César Francks får man leta efter: den liknar ingenting annat. I denna varma mästerliga originalitet lyser ofta ett skämtsamt drag igenom som av en sympatisk självironi och samtidigt en ömsint försynthet. César Franck är väl medveten om sitt eget mästerskap men skryter inte med det utan skämtar hellre om det, nästan som om han skulle driva med sig själv, något fullständigt otänkbart för alla hans samtida största konkurrenter inom seriös-sakral musik Johannes Brahms, Richard Wagner, och - den som ändå kom honom närmast - Franz Liszt.

(I nästa nummer : *Gaetano Donizetti.*)

Filmer

Den jugoslaviska "*Underground*" är en omåttlig film. Det är det minsta man kan säga om den. Man blir fullständigt överväldigad från början av den makalösa svarta komedin, som är som muntrast i filmens första del, som handlar om Belgrads bombning i andra världskriget av först tyskar och sedan allierade. Den svarta humorn är total om inte oöverträffad, och man glömmer aldrig de makalösa sekvenserna från bombningen av Belgrads zoo.

Den andra delen skildrar det omåttliga hyckleriets tid under Tito, då hela samhällslivet bara existerar på en grund av lögner. Här faller filmen, ty skildringen av det underjordiska partisankvarteret, som fortsätter tillverka vapen åt partisanerna fastän kriget är över, då de avsiktligt hålls i okunnighet om detta av överheten, är inte helt trovärdig. Så dum kan väl ingen vara att han tjugo år efter krigets slut inte bryter sig upp ur underjorden för att om inte annat hämta en nypa frisk luft och kolla det faktiska läget.

Den tredje delen skildrar inbördeskriget i Bosnien i all dess omåttliga förfärlighet. Först här övergår den mustiga svarta komedin till fullständig tragedi, och scenerna är skakande i all sin absurditet. Ändå får filmen ett lyckligt befriande slut.

Regissören slog igenom internationellt med "*Zigenarnas tid*" för en del år sedan, och man känner igen mycket därifrån: det vilda kaoset, den makabra humorn, den totala lösslappheten; men "*Underground*" är en lyckligare film, fastän "*Zigenarnas tid*" gjordes långt före inbördeskriget i Bosnien.

Andra filmer som gjort sig synliga sedan senast är "Dödligt vapen" på påskafton med Mel Gibson som underbart galen självmordsinklinerad polis. Mera intressant och trovärdig var dock "*The Seeds of Tragedy*", en föga uppmärksammas men skakande samhällskritisk amerikansk spelfilm om kokainets väg från Bolivia till Los Angeles genom alla mellanhänder och med alla offren på vägen. Filmen är nästan dokumentär i sin bittert avslöjande realism. Ännu bättre var dock den klassiska svartvita "Slaget om Alger" från 1965 av den italienske regissören Gillo Pontecorvo om hur det gick till när fransmännen förlorade Algeriet just när de trodde sig ha lyckats behålla det. Filmen gav då upphov till oändliga diskussioner och kan göra det ännu idag, i synnerhet i beaktande av den aktuella algeriska situationen, som knappast har förändrats mentalitetsmässigt sedan 1960.

Det bästa man har fått se på TV sedan en månad var emellertid det enkla framförandet av Mattheuspassionen (Bach) på Långfredagen från en liten kyrka i London med liten ensemble (utan barnkör) av idel unga personer, som inte ens var uppklädda, på perfekt tyska. I synnerhet första delen av framförandet var obönhörligt i sin enkla men innerliga kraft, som lyckades med Bachs passions mening att genom musiken säga och uttrycka mycket mer än vad som står i evangelierna.

Kontraster, en sonett av *Claes Lindgren*.

Kontrasterna är livets puls som bränner.

Av växlingar blir allting intressant.

Det är vid sorgens slut man glädje känner.

Mest lever den som satt sitt liv i pant:

Att leva utan några säkerheter

och värnlös möta morgonen som gryr;

Att glömma allt vad garantier heter -

Det är ett vågspel och ett äventyr.

Dagarna fylls av glädje eller plåga,

men det finns guldkorn även i det grå

för den som övat upp sin synförmåga.

Smal är gränsen mellan undergång och fest

och ingenting är ämnat att bestå:

"In mediae vita mortem sumens est!"

Krisresan, del 8.

Beatrice, min speciella väninna i Genua, 86 år, Pier Giulios mor, skall nu få sitt enda fungerande öga opererat den 13 oktober men är annars vid prima vigör. Det var mer underbart än någonsin att få vistas i hennes hem, där allting andas Florens högsta kulturnivåer, och att åter få diskutera konst, litteratur och musik med henne. För tio dagar sedan hade Francesco Messina avlidit, hennes gamle vän, som skulpterat hennes byst för 60 år sedan, och som troligen var världens främsta skulptör, en dynamisk sicilianare, som strikt höll sig till klassiska realistiska former och aldrig nedlät sig till sådana fuskverk och manér som Marino Marini, Henry Moore, Giacometti eller andra sådana återvändsgrändare. Mest erinrar Francesco Messinas skulpturer om Auguste Rodin men är ännu renare, mjukare och mera mänskliga med påtagligt släktskap med Donatello.

Francesco Messinas byst av sin väninna Beatrice står på hennes Pleyel-flygel från 1860, som fortfarande är felfri och helt angenäm att spela på. Liszt och Chopin brukade bara Pleyel-instrument, och även om Pleyels flyglar inte kan jämföras med Steinway var de en bit på väg åt det hållet.

Det är Beatrice som är en sen släkting till Axel von Fersen med fullt av Fersens och Klinckowströms i sin släkt, som hon vet allt om. Jag berättade för henne om de senaste rönen om min familj från Siciliens 1000-tal, och det var en sann fröjd att med henne bena ut våra olika familjers öden under det senaste årtusendet. Hon är även släkt med hertigfamiljen Gonzaga från Mantua, och på något sätt försvinner både tiden och ens ålder när man sålunda vistas i hela historien på en gång. Beatrice var mycket kritisk mot nutiden och hade skäl att vara det efter två världskrig, två avlidna äkta män, hela fascist-eran och det nya drog- och våldssamhället efter 60-talet, som härjar vilt ännu idag inte minst genom den hänsynslösa och vanvettiga biltrafiken, som exempelvis förstört alla italienska städer utom Venedig. I Verona, exempelvis, är det bevisat att 60% av alla cancerogena gifter i stadsluften kommer av biltrafiken. Siffran torde vara ungefär den samma i alla städer och blir desto högre ju större staden är. I mastodontstäder som Mexico City, São Paulo, Delhi, Bombay och Calcutta torde den överskrida 90%.

Som resällskap från Genua hade jag en rumän, två amerikaner och en gammal italiensk krigsveteran från Egypten. Amerikanerna var från Colorado och var på sitt första besök i Europa någonsin, vilken världsdelen de ämnade göra under två veckor inklusive allt. De hade redan gjort Amsterdam och Genua och ämnade nu göra Milano och Schweiz för att sedan värdigt avsluta sin interueropeiska turné med att dricka öl i München. Rumänen hade lärt sig italienska på mycket kort tid och bekräftade min uppfattning att rumänska stod så nära italienskan som en italiensk dialekt. Intressantast var dock veteranen från Egypten. Han hade vuxit upp där och kunde hela landet utantill, men kriget hade han sett från ett fängelsehåll, då han internerats av engelsmännen 1939 för att inte bli fri igen förrän 1945. Han hade vistats i det kungliga palatset, känt kung Faruk och inte lämnat landet för Italien förrän efter störtandet av Faruk.

Mitt mest originella sällskap från Milano till Verona var en framgångsrik affärsman med en yuppienalle, som han använde sig av under hela resan med ojämn framgång. Mest svor han när han förgäves försökte telefonera, och när han äntligen kom fram hade han oändliga besvär med att höra vad den andra sade. Hans konversation bestod av mest bara "Hur sa?" upprepat ad infinitum. Ibland ursäktade han sig i telefonen med att "Det är ganska svårt att kommunicera då jag sitter på tåget." Tydligt är yuppienallar extra känsliga mot ett löpande tågs elektriska linjer. Under resans två timmar försökte han sig på cirka trettio samtal av vilka kanske två lyckades. Han satt mitt i en full kupé och telefonerade tämligen demonstrativt hela tiden.

I Verona var allting sig likt. Min kusin Cristina berättade om sitt uppvaknande efter operationen i våras, när ett helt livs tilltagande mardröm äntligen var över. Hon led av en mild form av epilepsi orsakad av en liten benign tumör nära centrala nervsystemet i hjärnan, med vilket problem hon som hårt arbetande lärare tampades i hela sitt liv, medan hennes föräldrar sökt specialisthjälp i hela Europa, bland annat Paris och Uppsala. I våras utfördes operationen, som lyckades, varpå Cristina vaknade upp till ett nytt liv, som startade med en naturlig eufori som i viss mån blev bestående. Hon är helt förändrad som människa, aktiv, utåtriktad, humoristisk, socialt upptagen till tusen och oändligt pigg. Hennes nya jag blev dock litet för mycket för hennes pojkvän, som tagit så väl hand om henne medan hon var sjuk, att de fann det klokast att separera. Även hennes mor suckar en aning trött: "Det är inte längre den gamla goda Cristina från förr i tiden," en aning utmattad av sin dotters

nya kapacitet av fartfyllt energiknippe. Man måste unna Cristina denna entusiasm - hon har ju delvis förlorat de första 40 åren av sitt liv.

Hon är mera sin fars dotter än sin moders, men även mellan far och dotter råder det vissa motsättningar, då fadern hör till den gamla generationen och fortfarande omfattar dess blinda tro på materiell framgång, industrialismens ensidiga välsignelser och mirakler, människans rätt att göra vad hon vill med naturen och ett nästan tveklöst omfattande av vetenskapens ofelbarhet, medan Cristina är väl insatt i miljöförstörelsens problematiken. Achille menar att naturen är gjord för människan och inte tvärtom, och att människan därför inte behöver visa naturen någon hänsyn. Tyvärr förhåller det sig dock som så, att om människan förstör naturens framtid har heller inte människan någon framtid. Hänsynslöshet är alltid självdestruktiv. Stalins tvångsindustrialisering av hela Sovjetunionen ledde till oöverskådlig miljöförstöring med tilltagande cancerfall och sjunkande medelålder som resultat över hela detta världens största land. Det bekom inte Stalin, men Rysslands framtid får betala för det.

(forts. i nästa nummer.)

Nya Himalayaturer, del 5 : Den långa vägen till Kausani

Besöket i Badrinath, en av Indiens absolut mest avlägsna utposter mot Tibet, måste betecknas som en höjdpunkt. Blotta resan dit över fallfärdiga enfiliga tillfälliga broar, över vilka bara ett fordon fick fara åt gången, varunder hela bron skakade och gungade som i Jules Vernes *Medicine Bow*-incident (i "Jorden runt på 80 dagar", tågbron i Klippiga Bergen som rasade efter överfarten,) tre stycken sådana över raviner och forsar, och med tvånget att hålla absolut jämn takt med trafiken - saktade man ner blev man genast ilsket påtutad av hela karavanen bakom - gjorde turen unik i sitt slag. Mina båda engelsmän i baksätet utvecklade en teknik att fotografera ändå - på en serpentinväg kunde den som satt till vänster fotografera tills en hårnålskurva till höger kom, då han kvickt slängde över kameran till den andre, som då kunde fotografera på sin sida, tills en ny hårnålskurva kom, och kameran bytte ägare igen. Manövrerna krävde en viss precision av brittiskt mått.

En liten komisk episod tilldrog sig på min vandring ner från Auli efter att jag mött langurernas koloni. Dessa slängde föremål på mig och jagade bort mig så eftertryckligt, att jag nästan väntade mig att få träffa fler spontana djur på vägen. Plötsligt prasslade det i buskarna. "Här har man kanske chansen att få se en riktig glasögonorm eller kungskobra!" tänkte jag och stannade. Ljudet återkom. Jag smög mig bakom en klippa, klättrade upp en bit och kikade försiktigt över kanten. Vad fick jag se där i buskarna? En kvinna! Och bakom mig dök hennes man upp och såg bister ut. Han väntade sig ingen förklaring utan såg ut att ämna skrida till handling genast. Då var det jag som försvann kvickt i buskarna utan att ens försöka förklara mig.

Den långa vägen till Kausani var inte längre än 20 mil, men det tilldrog sig en del på vägen. Bussen startade från Joshimath klockan 6 på morgonen. Ingen stjärna syntes, utan tvärtom regnade det fortfarande. Bussen blev snart proppfull, och jag hade blivit tillsagd att byta till en annan buss i Karanprayag. Om denna andra buss skulle komma kunde ingen garantera. Däremot hade min biljettförsäljare i Joshimath ställt det i utsikt för mig att det kunde uppstå problem på vägen.

Den andra bussen kom och försäkrade en obruten resa till Kausani, vartill jag köpte en biljett och pustade ut. Men det hade regnat. Vägen var ännu smalare och sämre än den till Badrinath, och det gick hela tiden uppför. Från var jag satt kunde jag se att hastighetsmätaren aldrig översteg 30 kilometer i timmen utan snarare höll sig mellan 15 och 20. Snart övergick vägen till att få en allmän lervällings något

lösare konsistens. Farliga vattendrag korsades, men bussen klarade alla vadställen. Till slut kom man fram till en lastbil som stod stilla framför oss. Framför den stod det en lång rad andra lastbilar, bussar och jeepar. Ännu längre bort kunde man se de första i raden av lastbilar, bussar och jeepar som stod vända med nosen mot oss. Blickarna sökte sig då till vad som fanns emellan. Där låg en lastbil en halvmeter ner i dyn och hade tydligen råkat ut för ett litet jordskred, som inte gjorde saken lättare. Vid lastbilen stretade ett antal nergyttjade personer uppgivet med något. Ett femtiotal personer från de båda köerna stod runt omkring på behörigt avstånd och tittade på.

Det var bara att ta upp en bok och läsa för att få tiden att gå. En del andra passagerare tog det ännu lugnare och låg med munnarna upp och snarkade på vid gavel. De var tydligen vana vid sådant.

Men proppen löste sig, och vi kunde fortsätta. Klockan halv tre kom vi fram till resans lunchställe, och då återstod ännu halva resan. När lunchen var över bad mig busschauffören stiga ur och sätta mig i en överfull jeep i stället. Där satt redan den enda övriga i sällskapet som skulle till Kausani, en äldre gentleman. Ytterst obekvämt med benen uppdragna under hakan och med allt bagaget tillknycklat till oigenkännlighet fick man sitta där och trängas tillsammans med tio andra i en stinkande rykande sardinburk. Man såg ingenting av utsikterna. Det var värre än någon bussresa.

Två mil från målet stannade jeepen och gick inte längre. Vi som skulle vidare fick hoppas på att det skulle komma en annan jeep. Det kunde ta dagar. Stället var en obeskrivlig håla där ingen talade engelska och alla skyltar var på hindi. Den hette Garur eller något sådant och låg halvvägs mellan Baijnath (berömt för sina ashrams och sitt vackra läge) och Kausani. Varning emellertid för detta hål mitt emellan! Till slut hittade vi en villig taxichaufför, men han vägrade köra oss om han inte fick minst 7 passagerare - vi var fyra. Det hjälpte inte att jag erbjöd mig att betala mera. Till slut satte han dock knotande i gång med sex passagerare, när en annan konkurrerande jeep dök upp.

Klockan 17 kom vi fram till Kausani efter 11 timmars färd och bara 195 kilometer - det var alltså inte ens 20 kilometer i timmen. Emellertid var därmed sagan inte slut. Min medpassagerare från Karanprayag, den gamle gentlemanen, måste ännu fortsätta 5 mil till Almora, och nu var det skymning. Han förklarade, att bussen vägrat fullfölja resan på grund av förseningen. Det gick inga bussar till eller från Kausani efter klockan 3. Så nu var det hopplöst för honom att komma fram.

Emellertid lyckade jag hjälpa honom. Jag kände genast igen en god vän från mitt förra besök i Kausani, och han lyckades uppbringa en frivillig taxi. Överlycklig fortsatte den gamle till Almora med dagen räddad.

Det var egentligen min gode vän som först kände igen mig. Han påminde mig om att jag då lovat bo hos honom i hans hotell. Jag bad honom visa mig dit, och det var alldeles förträffligt till det facila priset av 50 rupier per natt. Sålunda blev man mer än översvallande väl mottagen med varm famn och härd efter resans hittills svåraste strapatsdag.

Mer än detta varma välkomnande betydde dock upplevelsen av att bara få komma upp till Kausani. Luften där är så mirakulöst välgörande. Där finns flera ashram, och ett av dem har ett tempel enkom tillägnat Mahatma Gandhi med bilder och porträtt från hela hans liv. (Med sådana öron måste han ha haft en exceptionellt god hörsel!) Detta tempel och ashram ligger på toppen av samhället, varifrån man har en av Indiens mest storslagna utsikter över hela Garwhal och 300 kilometer av dess högsta toppar som uppradade bredvid varandra. Vädret verkade nu också att vara på bättringsvägen, redan vid Karanprayag hade solen börjat titta fram, så låt oss hoppas på morgondagen!

(forts. i nästa nummer.)

Pro memoria för Tibet

Inför sommarens Tibetexpedition i augusti 1996 hade vi vår första gemensamma träff hos en av deltagarna och diskuterade då bland annat vad man bör ha med sig på resan. Denna pro memoria kan kanske vara till nytta även för andra Himalaya-resenärer:

Vaccination. Gammaglobulin är egentligen det enda nödvändiga. Om man stannar kvar i Indien efter augusti bör man dock även tänka på malaria.

Medicintips. I början kan den höga höjden (3700 meter i Lhasa) medföra obehag, som ex. huvudvärk och illamående. En huvudvärkstablett kan lindra sådana besvär. Tibet är fullt av pälsdjur, särskilt i städerna, som information åt allergikern. Ett lämpligt reseapotek kan utgöras av huvudvärkstabletter, näsdroppar, halstabletter, koltabletter (vid magbekymmer) och saltabletter, om svettningen blir svår i värmen.

Reseförsäkring är ett måste. Normalt ingår den i hemförsäkringen. Reseförsäkringsbevis bör medtagas på resan. Spara alla intyg och kvitton vid eventuella kriser!

Resevaluta. US-dollar är det bästa. Resecheckar lär ha bättre kurs. \$200 borde täcka alla normala behov för en månad. För den som efteråt vill stanna kvar i Indien borde \$1000 vara maximum.

Kläder: Tag bara det nödvändigaste: för regn, för kyla, för värme. Inga finkläder - glöm festblåsa, smoking, högklackade skor, o.d. Mörka kläder är bättre än ljusa på grund av smuts och damm.

Sovsäck bör tåla minusgrader ner till -10. Liggunderlag behövs.

Skor bör vara väl ingångna och bekväma, förslagsvis sandaler vid gott väder och varma vandrarskor eller -kängor med grov gummisula för hårdare före. Terrängen kan vara mycket stenig.

Packning. Förslagsvis slitstark ryggsäck, ej för skrymmande, hellre mindre, och ett ordentligt handbagage, tillsammans absolut inte mer än 25 kilo.

Nödvändigt att ha med sig. Solglasögon. Solskydd i form av kräm. Solskydd i form av hatt. Vattenflaska eller termos. Toalettpapper i tillräckliga mängder, förslagsvis två rullar per månad. Savetter och/eller hygienartiklar. Limstift för att klistra fast frimärken på vykort och/eller brev. Ficklampa är ett måste. Väckarklocka, om man inte kan lita på sin egen inbyggda.

Foto och film. Ta med allt vad du behöver från Sverige. Sju filmer borde vara ett minimum. Extra batterier kan komma till ovärderlig användning, både för ficklampa och kamera.

Handduk är ett måste, gärna flera. Tvättmöjligheter kan bli sällsynta.

Plastpåsar och plastkassar kan vara bra att ha, framför allt för smutstvätt.

Liten flask- och burköppnare ex. fällkniv, rekommenderas.

Reservglasögon för glasögonbärare rekommenderas.

Tepåsar med svart te från Sverige kan vara bra att ha. I Nepal smakar teet vidrigt, och i Tibet är det kinesiska teet grönt. Även svenskt neskafe kan vara värt sin vikt i guld.

Kikare och kompass i liten storlek kan komma till god användning.

Öronproppar för känsliga sovare med lättstörd sömn, inte minst i det oväsensfyllda Kathmandu.

C-vitamin. Nästan livsviktigt (för undvikande av skörbjugg och annat sådant).

Paraplyfrågan har diskuterats. Då häftiga stormvindar kan komma plötsligt, som gör paraplyet oanvändbart för resten av resan, bedöms riskerna uppväga obehag vid regn utan paraply.

Ordböcker för användning både i tibetanska och engelska. Ett enda ord räcker för nepali: "Namaste!"

Litteratur, endast det nödvändigaste, helst så litet som möjligt, då böcker väger.

Alkohol rekommenderas endast som medicin, då effekterna på hög höjd fördubblas och blir mer svårhanterliga genom sin oberäknelighet.

Tibetanerna är inte vana vid att se människor klädda i shorts, korta tights och/eller linne (brottarlinne). Man bör undvika sådana kläder i kloster, tempel och på andra heliga platser. Långa arm- och benkläder är att rekommendera inte minst som skydd mot solen.

En mycket resultatgivande regel är i allmänhet att så mycket som möjligt smälta in med lokalbefolkningen.

Bilder på Dalai Lama för diskret hantering med endast tibetaner på tu man hand. Detta är det enda man ej kan ta med sig för mycket av.

Tashi deleg! ("God hälsa och lycka!")

Paul Theroux' fantastiska tågresor i Kina och Tibet

Han tillbringade ett helt år med att köra omkring på primitiva tåg i hela Kina från Peking så långt västerut som till Urumchi i Öst-Turkestan ("Sinkiang"), så långt söderut som nästan fram till Vietnam, så långt norrut som till Mukden, Harbin och Lienchiang i Manchuriet och så långt upp mot Tibet som möjligt till Golmud och längre. Resan ägde rum före 1989 medan studentdemonstrationerna i Peking, Shanghai och annorstädes ständigt växte och den demokratiska rörelsen ännu inte lidit något avbräck. Den väldiga reseskildringsboken på 500 sidor är ytterst intressant alltigenom. Överallt stannar han och pratar med folk, och han får i stort sett samma överväldigande intryck överallt av vad kineserna tänkte och ville: "Åt helvete med Mao, åt helvete med kommunistpartiet, åt helvete med hela Kinas historia efter 1956!" Endast en kommunistkoryfé får Paul Theroux ett gott intryck av i Kina genom kineser som vördar hans minne: Chou-En-Lai, mannen som bland annat räddade Potala från att förstöras av rödgardisterna i kulturrevolutionen.

Denna sistnämnda tioåriga företeelse får författaren det starkaste intrycket av att ha ödelagt hela Kina och alla kinesers liv för en hel generation framåt. Detta infernaliska inbördeskrig, som leddes av Mao själv mot det folk som han härskade över, gick bara ut på att förstöra allt vad som förstöras kunde och mest då alla individuella människors liv. Bara det kommer Kina aldrig att kunna förlåta Mao Zedong, den värsta härskaren i Kina sedan Shih-Huang-Ti för 2200 år sedan, som lät förstöra alla kinesiska böcker.

Till allra sist på sin resa tar Paul Theroux tåget upp mot Tibet. Järnvägen slutar i Golmud, men därifrån fortsätter han med bil. Chauffören kör för vårdslöst och kraschar bilen långt ute i ödemarken i ingenmansland, där det blodiga resesällskapet med krossade glasögon, kvaddade lemmar och tillknycklad jeep räddas av tibetanska nomader. Omsider kommer författaren fram till Lhasa, "den enda plats i Kina som jag ivrigt tog mig fram till, njöt av att få vara i och hade svårt för att lämna." Och när han lämnar Tibet efter sitt händelserika studieår i Kina strax innan kravallerna bröt ut på allvar kommer den massiva bokens enda religiösa reflektion, när han för första gången ägnar sig åt något som liknar en bön och uttalar om Tibet: "*Please, let me come back.*"

Göteborg 16.4.1996.